

KORTAF

Eerst habitatherstel realiseren, dan otter herintroduceren

De aanhoudende sensibilisatie-acties rond de bescherming van de otter, die in Vlaanderen reeds jarenlang worden gevoerd door de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren en de Otteroverleggroep, hebben eindelijk succes. Op de laatste jaarvergadering van de polderbesturen was de otter symbool van een vernieuwde aanpak van het waterschapsbeleid. Daarom lanceerde het polderbestuur van de Zwarte Sluispolder te Assenede het plan om de otter in het krekengebied te herintroduceren. Het bestuur had hiervoor reeds contacten gelegd met de instanties voor natuurbehoud in Polen en begin dit jaar werd over dit voorstel een

Het polderbestuur van de Zwarte Sluispolder te Assenede wilde de otter herintroduceren.

Foto Johan De Meester

eerste informatieronde georganiseerd.

Verschillende natuurorganisaties moesten het enthousiasme van het polderbestuur temperen. Zelfs als men over voldoende dieren zou beschikken om tot uitzetting over te kunnen gaan, zou dit geen succes worden. De natuurorganisaties herhaalden dat eerst de oorzaken van de verdwijning van de otter weggenomen moeten worden, alvorens aan herintroductie kon worden gedacht. In plaats van herintroductie werd daarom gepleit voor de uitwerking van een

ecologisch infrastructuurplan voor het krekengebied naar analogie met het plan dat in het Nederlandse Zeeuws-Vlaanderen bestaat.

Dit weerhield het polderbestuur er evenwel niet van om ongenueanceerd ruchtbaarheid te geven aan haar plannen om de otter te herintroduceren, zonder dat gevolg wordt gegeven aan de voorstellen van de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren om een plan voor habitatverbetering en -herstel uit te werken en te realiseren. Zo'n studieproject zou kunnen passen in het plan voor het grensoverschrijdend krekengebied in de Euregio Scheldemond.

Dirk Criel

Faunavoorzieningen onder rijkswegen

Het wordt de Nederlandse zoogdieren steeds gemakkelijker gemaakt verkeerswegen ongeschonden over te steken. Afgelopen zomer legde Rijkswaterstaat de laatste hand aan een faunapassage onder de A27. Ten oosten van Hilversum kruist de gemeentelijke weg van Baarn naar Hilversum de Rijksweg A27. Onder het ruime viaduct lag een kale, ongebruikte zandvlakte. Uit sporen bleek dat reeën deze zandvlakte gebruikten om heen

Met beschutting en beplanting is een viaduct onder de A27 ook geschikt gemaakt als faunapassage.

Foto Dennis Wansink

en weer te trekken tussen de bossen aan weerszijden van de A27. Sporen van kleinere dieren zijn nooit gevonden. Door het ontbreken van beschutting-biedende vegetatie vormde de zandvlakte mogelijk een barrière voor kleine dieren.

Rijkswaterstaat heeft nu op de zandvlakte extra beplanting, stobbenwanden en hoogteverschillen aangebracht. Tussen de gemeentelijke weg en de faunapassage is bovendien een schutting geplaatst om het licht van de autokoplampen te weren. De voorzieningen blijken een positief effect te hebben. De eerste muizen zijn reeds onder het viaduct waargenomen.

Dennis Wansink

Weer leeftijdsrecord vos

Op 12 april 1993 werd in het dorp Castricum een vos *Vulpes vulpes* gevangen die zich in een tuinencomplex ophield. De politie rukte uit na een melding van omwonenden. "In een woonwijk is mogelijk gevaar voor hondsdolheid", lichtte een politiewoordvoerder toe, volgens een krantebericht. Daarom werd het dier (na een achtervolging van drie kwartier)

gevangen en vervolgens doodgeslagen.

Opvallend aan deze gebeurtenis was, afgezien van de onwetendheid van de politie, de ouderdom van de vos. Deze droeg namelijk een zendertje en bleek een wijfje te zijn dat in 1981 in de duinen bij Castricum was geboren. Ze heeft een hoofdrol gespeeld in het vossenonderzoek dat daar van

1981 tot 1985 plaatsvond. Deze vos is dus ruim twaalf jaar oud geworden, een nieuw leeftijdsrecord. Het vorige stond op naam van een mannetjesvos uit het duingebied bij Wijk aan Zee: negen jaar en elf maanden (zie Zoogdier 3(1): 34).

Jaap Mulder

Rode lijst van zoogdieren

Onlangs is in Nederland en in Vlaanderen, vrijwel gelijktijdig, een start gemaakt met een project *Rode Lijst Zoogdieren*. Naast een overzicht van de bedreigde diersoorten bevatten rode lijsten relevante informatie ten behoeve van bescherming en beheer. Het is de bedoeling dat de lijsten een wettelijke status krijgen en in de praktijk gebruikt gaan worden in de planning van het natuurbeheer en bij de bescherming van gebieden. Het project wordt uitgevoerd in opdracht van de directie NBLF (Nederland) en Aminoal (België). Verschillende zoogdierkundigen zullen aan de projecten hun medewerking verlenen. De projecten worden gecoördineerd door Dirk Criel en Piet van der Reest, beide redacteur van Zoogdier. In Vlaanderen en Nederland zullen Dirk Criel respectievelijk Hans Hollander het project uitvoeren. De twee rode lijsten zullen naar verwachting in de tweede helft van 1994 worden gepubliceerd.

Piet van der Reest & Dirk Criel

CITES-lijst België

In de vorige Zoogdier werd gemeld dat een geactualiseerde CITES-lijst (2de druk, oktober 92) gepubliceerd werd. Deze lijst is ook verkrijgbaar in België tegen de prijs van 200 fr. per exemplaar. De lijst kan besteld worden door overschrijving op PRK nr 000-0265505-16 van het Ministerie van Landbouw, Dienst Informatie, 1210 Brussel met vermelding "Brochure : CITES, alfabetische lijst, 2de druk".

Johan Vandewalle

Hantavirus en kleine zoogdieren

In augustus haalde de rosse woelmuis de Nederlandse kranten. In Twente had een relatief groot aantal mensen een acute nierontsteking opgelopen na besmetting met een hantavirus; rosse woelmuizen bleken de belangrijkste dragers van dit virus te zijn. Navraag bij de onderzoekers Jan Groen en Ab Osterhaus van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne (RIVM) te Bilthoven leerde het volgende. De hantavirussen vormen een groep van enkele verwante virussen die door kleine zoogdieren, vooral knaagdieren, kunnen worden overgebracht op de mens. In Europa komen drie typen voor: het Hantavirus in brandmuizen *Apodemus agrarius* in Centraal en Zuid Europa, het Soelvirus in bruine ratten *Rattus norvegicus* in havensteden en het Puumalavirus in de rosse woelmuis *Clethrionomys glareolus* in Noord, West en Centraal Europa.

In Nederland zijn tot nu toe in Twente, in Midden-Brabant en in Zuid-Limburg mensen geïnfecteerd geraakt met het laatstgenoemde type hantavi-

rus. De rosse woelmuis is een belangrijke overbrenger van het hantavirus.

Foto Mike Weston

rus. Dit jaar is er, waarschijnlijk door de hoge populatiedichtheid van de rosse woelmuis, sprake van een golf van gevallen in Twente: tussen 1984 en 1992 werden in totaal 12 mensen met ziekteverschijnselen in het ziekenhuis opgenomen; tot en met augustus van dit jaar waren het er reeds 10.

De infectie verloopt in de meeste gevallen mild en zonder blijvende gevolgen. Na een incubatietijd van 9 tot 35 dagen treden griepachtige verschijnselen op met koorts; dit kan na enkele dagen worden gevolgd door pijn in de zijden en de onderrug. Soms treedt tijdelijk functieverlies van de nieren op, dat zich uit door verminderde urineproductie. Mensen die met zo'n zogeheten 'nephropathia' worden opgenomen, verlaten het ziekenhuis meestal weer binnen enkele dagen.

In de genoemde geïnfecteerde streken heeft men tussen 1984 en 1990 kleine zoogdie-

ren gevangen en onderzocht op het virus (Groen & Osterhaus, 1991). Van ruim negentig bosmuizen *Apodemus sylvaticus* was er geen één positief, van 23 rosse woelmuizen waren er 4 positief en van 14 huisspitsmuizen *Crocidura rus-sula* was er één positief.

Waarschijnlijk krijgen mensen het virus binnen door inademing van virusdeeltjes, afkomstig van urine, faeces of speeksel. Ook kan het door lichamelijk contact worden overgebracht, bijvoorbeeld door een beet. Voor muizenonderzoekers is het van belang te weten hoe bij het vangen van muizen en bij ander veldwerk de kans op besmetting kunnen beperken. Dat kan door de richtlijnen die Thijs Kuiken indertijd publiceerde in

verband met mogelijke besmetting door leptospirosebacteriën (ziekte van Weil en Modderkoorts) te herhalen (Kuiken, 1990):

- draag plastic handschoenen bij het hanteren van levende en dode kleine zoogdieren;
- dek aanwezige wondjes af met waterdicht pleister;
- hou de penis of vulva van gehanteerde dieren niet in de richting van het gezicht, om besmetting via de slijmvliezen te voorkomen;
- voorkom het urineren van de dieren op de huid; gebeurt het toch, goed spoelen en ontsmetten met jodium;
- draag waterdicht schoeisel (laarzen) om besmetting (met leptospirosen) via de voeten te voorkomen.

- Jan Groen voegt hier nog aan toe: draag een neusmondkapje bij het vangen en hanteren van muizen om het inademen van virusdeeltjes te voorkomen.

Dat laatste lijkt mij vooral verstandig bij de praktijk om levend gevangen muizen in een plastic zak te gooien voor inspectie: die zak zal na het tijdelijk verblijf van een flink aantal muizen een intensieve infectiebron kunnen vormen.
Jaap Mulder

Literatuur

Groen, J. & A.D.M.E. Osterhaus, 1991. Hantavirusinfecties in Nederland. Dierplagen en Milieu 39(1):3-7.
Kuiken, Th., 1990. Leptospirose gevaar voor de mens. Zoogdier 1(2):3-10.

Boommarters onder dak

Boommarters maken hun nesten in bomen. Tot voor kort dachten de leden van de Werkgroep Boommarter Nederland (WBN) van de VZZ dat ook. Sinds afgelopen zomer weten we echter beter. Bij de WBN kwamen twee meldingen binnen van boommarters die als nestplaats een gebouw gekozen hadden.

De meldingen kwamen van de noord-westelijke Veluwe. In beide gevallen zat het nest in de ruimte tussen een schuin plafond en de afdekkende golfplaat van, respectievelijk een tuinschuurtje (op een druk erf) en een (gedeeltelijk bewoond) zomerhuisje op een camping. Eerder een locatie voor steenmarters. Helaas kwamen de meldingen pas binnen nadat de dieren de nestplaats verlaten hadden. Aan de hand van foto's en getuigenverklaringen hebben we echter kunnen vaststellen dat het wel degelijk om boommarters ging. In totaal zijn vijf jongen op deze ongebruikelijke plaatsen groot geworden.

Dit jaar had nog een verras-

Het ging weldegelijk om boommarters.
Foto Dick Klees

sing voor ons in petto: tijdens de controle van speciaal opgehangen "marterkasten" in Drenthe ontdekten we een marternest op ruim drie meter hoogte in een eik. Dit was het begin van een volle week observeren, waarin duidelijk werd dat het hier een nestboom met vier jongen betrof. Gedurende deze periode hebben we het aanslepen van voedsel door het wijfje, de eerste klimtochtjes van de jongen in de nestboom en hun eerste verkenningstochten in de nabije omgeving kunnen volgen, fotograferen en filmen.

Evenals vorig jaar werd in 1993 een nestboom gevonden op de Imbosch. In totaal werden dus vier nestplaatsen gemeld bij de WBN, tegen drie in 1992. Ondanks gerichte zoekacties van WBN-leden blijft het vinden van nestplaatsen erg afhankelijk van toeval. Waarnemingen van derden zijn daarom altijd van harte welkom.

Dick Klees
Zadelmakersstraat 58
6921 JE Duiven